

Za narodov blagor: skrajno desni populizem v diskurzu stranke Nova Slovenija

Abstract

For the Well-Being of the People: Far-Right Populism in the Discourse of the Party New Slovenia

The paper explores how populism functions in combination with Christian Democratic ideology in the case of the political party New Slovenia (*Nova Slovenija*). We analyze party's discourse and thereby focus on the questions on what arguments, ideas and ideologies it is based, how the party frames social problems and solutions, and how the party enforces discrimination of minority groups. The analysis includes interviews with the representatives of the party and texts the party published on its webpages. As a research method, we use critical frame analysis and discourse analysis. Forms of action against minorities, reproductions of antagonisms between the people and "others" and nativist understanding of the state and citizenship show partly overlapping of actions and discourse of New Slovenia with radical right populism.

Keywords: New Slovenia, Young Slovenia, Christian Democracy, populism, racism, political discourse

Iztok Šori is researcher at the Peace Institute in Ljubljana. His research interests include contemporary populism in connection to racism and othering, gender equality, prostitution, trafficking in persons, migration, political representation, reconciliation of private and professional life. (iztok.sori@mirovni-institut.si)

Povzetek

V članku na primeru stranke Nova Slovenija raziskujemo, kako deluje populizem v kombinaciji s krščansko demokratsko ideologijo. Analiziramo strankin diskurz in se pri tem osredinjamo na njihove argumente, ideje in ideologije, kako stranka okvirja družbene probleme in rešitve ter kako uveljavlja diskriminacijo manjšinskih skupin. V analizo smo zajeli intervjuje s predstavniki in predstavnicami stranke ter besedila, ki jih je stranka objavila na svojih spletnih straneh. Kot raziskovalni metodi smo uporabili kritično analizo okvirjanja in analizo diskurza. Oblike delovanja proti manjšinam, poustvarjanje antagonizmov med ljudstvom in »drugimi« ter nativistično razumevanje države in državljanstva kažejo, da delovanje in diskurz Nove Slovenije deloma sovpadajo s skrajno desnim populizmom.

Ključne besede: Nova Slovenija, Mlada Slovenija, krščanska demokracija, populizem, rasizem, politični diskurz

Iztok Šori je raziskovalec na Mirovnem inštitutu v Ljubljani. Proučuje sodobni populizem v povezavi z rasizmom in konstrukcijo »drugega«, enakost spolov, prostitucijo, trgovanje z ljudmi, migracije, politično reprezentacijo, usklajevanje zasebnega in poklicnega življenja. (iztok.sori@mirovni-institut.si)

Populizem in neoliberalizem pod okriljem krščanske demokracije

Nova Slovenija (NSi) se samoopredeljuje kot krščanskodemokratska stranka, vendar njeno sistematično delovanje proti pravicam manjšinskih skupin in uporaba instrumentov večinske demokracije (zlasti referendumov) za uveljavljanje diskriminacije kaže, da njeno ideološko podstat tvori tudi (skrajno desni) populizem. Kot namreč definira Cas Mudde (2004), je populizem ideologija, ki družbo razume kot razdeljeno na dve homogeni in antagonistični skupini: »čiste ljudi« (oz. ljudstvo) proti »skorumpiranim elitam« in ki si prizadeva, da bi bila politika izraz »splošne ljudske volje«. Delovanje proti manjšinam je pri tem značilno predvsem za populistične skrajno desne stranke, ki populizem združujejo z nativizmom in avtoritarizmom (npr. Avstrijski svobodnjaki ali Nacionalna fronta v Franciji) (Mudde, 2007). Dodatno podporo naši predpostavki daje ugotovitev, da je populizem »tanka« ideologija, ki jo v praksi pogosto najdemo v kombinaciji s »polnimi« ideologijami, saj sama ne more preživeti, ker ni sposobna predstaviti širokega in koherentnega programa za reševanje ključnih političnih vprašanj (Mudde, 2004; Stanley, 2008). V tem prispevku bomo na primeru stranke Nova Slovenija analizirali, kako populizem deluje v kombinaciji s krščanskodemokratsko ideologijo. Zlasti se osredinjamo na diskurzivne strategije, s katerimi stranka zagovarja diskriminacijo manjšinskih skupin, in na njihova presečišča s skrajno desnim populističnim diskurzom.

Uvodoma predstavljeno ogrožje populizma odpira možnost, da kot populistične označimo večino strank v današnjem političnem habitusu, zato je, kot argumentira Mudde (2004), pomembno ločevati, kdaj ima populizem vlogo ideologije in kdaj je »le« v funkciji rabe demagogije in oportunitizma pri pridobivanju volilnih glasov. Mudde (2007) tudi ugotavlja, da prihaja do prekrivanja med ideologijo populističnih skrajno desnih strank in konservativno ideologijo, ki jo konstituirajo avtoritarizem, tradicionalizem, religioznost in nacionalizem. V obeh primerih gre za širšo skupino nacionalističnih strank, vendar konservativne in krščanskodemokratske stranke uporabljajo bolj »sprejemljive« oblike nacionalizma, ki je sprejet kot patriotizem, medtem ko je pri populističnih skrajno desnih strankah koncept nacionalizma nativističen, lahko vključuje rasizem in je usmerjen proti ustavni zaščiti manjšin (ibid.).

Kljub Muddovim prizadevanjem, da bi populizem iztrgal iz območja nedefiniranega, politična praksa kaže, da so meje vendarle zabrisane. Različne konservativne in krščanskodemokratske stranke uporabljajo diskurz, ki je zelo podoben diskurzu populističnih skrajno desnih strank, pri nekaterih pa populizem prehaja v ideologijo.¹ Nizozemski Krščanski demokrati so leta 2003 zmagali na volitvah tudi zato, ker so s kritiko multikulturalizma prevzemali volivce razpadajoče skrajno desne populistične stranke umorjenega Pima Fortuyna, ki je agitiral zlasti proti islamu in muslimanski skupnosti. Pravi preporod konservativne politike doživljajo v ZDA, kjer se je v zadnjih letih na politični sceni opazno utrdilo Čajankarsko gibanje, ki v svojem populističnem diskurzu prepleta tradicionalizem, lokalizem in rasizem s politično ekonomijo in finančno krizo (Kumar, 2011: 56). Kot ljudstvo so v čajankarskem populističnem diskurzu konstruirani člani in članice gibanja oziroma »patrioti«, kot se sami imenujejo. Njihove cilje lahko strnemo v prizadevanje za »vrnitev« bele, krščanske in angleško govoreče Amerike. Med drugim ostro nasprotujejo splavu, priseljevanju in socialni državi. Tako kakor v ZDA lahko tudi v vzhodni Evropi najdemo povezave med skrajno desnim populizmom in religijo. Mudde (2005) v tem kontekstu posebej poudarja Ligo poljskih družin, ki združuje nativizem z ortodoksni katolicizmom. Liga pa je le ena od strank, ki na Poljskem spada med zastopnice »postkmečkega populizma«, to je tipa moderne populistične kulture, ki je pod vplivom religije in temelji na ruralnih strukturah, ideologijah in naracijah (Buzalka, 2008). Te stranke se na volivce in volivke obračajo z idealiziranjem kmečkega življenja, »tradicionalno« kmečko ikonografijo in ne nazadnje s sklicevanjem na »kmečko logiko« – vse to je mogoče opaziti tudi v politični strategiji NSi.

¹ O širini »populističnega *Zeitgeista*« (Mudde, 2004) priča ugotovitev, da se je tudi veliko socialdemokratskih strank na uspehe skrajno desnega populizma odzvalo z zaostrovanjem stališč do migracijskih politik (Bale idr., 2010).

Ob populizmu je v konservativni in krščanskodemokratski skupini strank opazen tudi premik k neoliberalnim ekonomskim politikam (npr. Republikanska stranka v ZDA, Konservativci v Veliki Britaniji, Krščanskodemokratska unija v Nemčiji, Nova Slovenija pri nas). Do 80. let 20. stoletja je ta politična skupina tradicionalno ohranjala skeptičen odnos do kapitalizma in prostega trga, saj so v njiju videli predvsem grožnjo morali (npr. zaradi ekscesnega potrošništva). Sele z vzponom Ronalda Reagana in Margaret Thatcher so konservativne stranke začele družbeni konservativizem čedalje bolj kombinirati z ekonomskim neoliberalizmom (Mudde, 2007: 27–28). Premik k neoliberalizmu je opazen tudi v Evropski ljudski stranki (njena članica je tudi NSi), predvsem zaradi pristopanja strank iz vzhodne Evrope (Hanley, 2002). Hkrati se »neoliberalizira« koncept »socialno-tržnega gospodarstva«, ki ga v glavnem zagovarjajo krščanskodemokratske stranke in ki temelji na podpori kapitalistični ekonomiji in dopuščanju intervencij države pri blaženju njenih družbenih posledic (Mudde, 2007: 124). Da je tak model kompatibilen z neoliberalno ideologijo, dokazuje stranka, ki ga pooseblja – nemška Krščanskodemokratska unija, ki v času ekonomske krize na evropski ravni zagovarja restriktivne varčevalne politike, krčenje socialne države, javnega sektorja in privatizacijo.

V kontekstu ekonomije se distinkcija med krščanskodemokratskimi in skrajno desnimi populističnimi strankami vzpostavlja tako, da prvi vključevanje države v tržno gospodarstvo razumejo predvsem kot obliko krščanske dobrodelnosti, medtem ko želijo populistični skrajne desnice nativistično vzpostaviti ločene socialne sisteme za »nas« in »druge« (Mudde, 2007: 125). Kot kaže primer avstrijske Svobodnjaške stranke, ima populistično zagovarjanje neoliberalnih ukrepov, še zlasti privatizacije, dodatne nagibe tudi v tem, da bi razbili monopole, ki so jih druge stranke ustvarile v državnih (pod)sistemi (ibid.: 131). Politična praksa v nekaterih vzhodnoevropskih državah (npr. Poljska, Slovaška) pa je pokazala, da je populistični diskurz odločilno pripomogel k uveljavljanju neoliberalnih politik (Makovicky, 2013; Shields, 2007), medtem ko »alpski populistični« (Severna liga v Italiji, Svobodnjaška stranka v Avstriji, Ljudska stranka v Švici in tudi Krščansko socialna unija, ki že desetletja vlada Bavarski) prek tovrstne retorike pridobivajo čedalje več podpore med bogatimi in privilegiranimi, ki tradicionalno niso sodili v »populistično« volilno telo (Hall in Perrault, 2000).

Zgodovina in delovanje Nove Slovenije

Nova Slovenija je relativno mlada stranka, nastala je leta 2000, vendar ni *novum* v slovenskem političnem prostoru, temveč se umešča v kontinuum delovanja katoliške in nacionalistične politike od konca 80. let 20. stoletja naprej. Na prvih demokratičnih volitvah leta 1990 sta se v parlament uvrstili dve krščanskodemokratski stranki: Slovenska kmečka zveza in Slovenski krščanski demokrati. Član zadnjih je bil tudi mandatar prve demokratične vlade Lojze Peterle. Slovenska kmečka zveza je bila ustanovljena leta 1988 in pozneje preimenovana v Slovensko ljudsko stranko, Slovenski krščanski demokrati pa so izhajali iz Slovenskega krščansko-socialnega gibanja, ki je bilo uradno konstituirano leta 1989. Obe stranki sta v 90. letih sodelovali v različnih vladah in se leta 2000 združili v SLS+SKD Slovensko ljudsko stranko, vendar je že nekaj mesecev po tem prišlo do razkola in ustanovitve stranke Nova Slovenija, ki je na državni ravni trenutno najmočnejša krščanskodemokratska stranka, saj je na volitvah leta 2014 Slovenska ljudska stranka izpadla iz parlamenta.²

Skozi svojo relativno kratko zgodovino je NSi aktivno delovala in še vedno deluje proti pravicam gejev in lezbijk ter njihovih otrok, izbrisanih, samskih žensk, migrantk in migran-

² Nova Slovenija je na parlamentarnih volitvah leta 2000 dobila 8,66 odstotka glasov, 2004. leta 9,09 odstotka, leta 2008 pa se ni uvrstila v parlament. Leta 2011 se je vrnila v parlament s 4,88 odstotka glasov in leta 2014 dobila 5,59-odstotno podporo.

tov ter drugih manjšinskih skupin. Stranka je diskurz do manjšinskih skupin zaostila zlasti med letoma 2008 in 2011, ko se je borila za ponovni vstop v parlament. Leta 2009 je denimo takratni predsednik Mlade Slovenije Jernej Vrtovec ministrici za notranje zadeve pred mediji izročil prazno denarnico in sporočil, da »denar bolj potrebujejo študentje kot t. i. izbrisani, ki so izdali državo« (Mlada Slovenija, 2009a). Strankin podmladek je bil v tistem času glavni protagonist populističnega širjenja strahu pred »drugimi«, s čimer je matična stranka preložila odgovornost za širjenje ksenofobije, nestrpnosti in stereotipov na »mlade«, ki pa v strankini organizacijski strukturi nimajo marginalnega položaja. Nasprotno, v veliki meri so prav ljudje iz Mlade Slovenije skupaj z Ljudmi Novak prevzeli stranko po porazu na volitvah leta 2008 in jo ob intenzivni rabi populističnega diskurza pripeljali nazaj v parlament. Prav gotovo je stranki koristilo, da je predvolilni čas sovpadal z intenzivnimi razpravami o Družinskem zakoniku in družinah istospolnih parov, saj je z nasprotovanjem pravicam gejev in lezbijk pridobila veliko medijskega prostora. Na parlamentarnih volitvah leta 2014 se je NSi uspešno umestila tudi kot kredibilna sogovornica na področju ekonomije, pri čemer neposredno zagovarja neoliberalno ekonomsko ideologijo in v tem okviru »ekološko socialno-tržno gospodarstvo«, »racionalizacijo javnega sektorja« in »umik države iz gospodarstva«.

Ne glede na to, da je stranka po deležu volilnih glasov majhna, je doslej svoja politična stališča uspešno uveljavljala s sodelovanjem v dveh vladah ter formalnih in neformalnih koalicijah z drugimi desnimi strankami, civilnimi pobudami, Katoliško cerkvijo in nekaterimi mediji. Te koalicije so diskriminacijo uveljavljale predvsem prek referendumov oz. »ljudske volje«. Ob tem velja omeniti tudi strankino profesionalno komunikacijsko strategijo, ki vključuje tako nenehne stike z ljudmi na terenu kot intenzivno rabo novih medijev pri nagovarjanju javnosti. NSi je bila prva stranka v Sloveniji, ki je za svojo spletno stran ponudila aplikacijo za mobilne telefone, s čimer se je verjetno želela približati mladim, saj ima pretežno starejše volilno telo.

Analiza diskurza stranke Nova Slovenija

Metodologija

V prvi fazi naše empirične raziskave³ smo opravili šest strukturiranih intervjujev s pomembnimi predstavniki in predstavnicami Nove in Mlade Slovenije. Spraševali smo jih o političnih idejah stranke, razumevanju politike in družbe, zlasti položaja mladih in manjšinskih skupin, kakor tudi o medijskih in komunikacijskih praksah. Intervjuje smo analizirali z metodo analize diskurza s ciljem, da pridobimo širši vpogled v strukturo diskurza pri stranki Nova Slovenija ter teme, ideologije in probleme, ki jih obravnava.

V drugem delu empirične raziskave smo se usmerili na strankino nagovarjanje javnosti s populističnim diskurzom. V analizo smo zajeli 12 besedil, ki so bila dostopna na spletnih straneh stranke in njenega podmladka v času od 19. do 22. novembra 2013. Izbor je zajel besedila, v katerih smo prepoznali diskurz poustvarjanja »drugega« (v povezavi s spolom, spolno usmerjenostjo, etnično pripadnostjo, nacionalno pripadnostjo, religijo ipd.), ki pripadnike in pripadnice manjšin masificira in ločuje od ljudstva. Med argumentativnimi strategijami, ki jih uporablja, je sprožanje občutkov »presežne enakosti« (ženske, Romi, geji, lezbijke in druge marginalizirane skupine so že dosegli enakost in želijo dodatne pravice), izbor in selekcija drugih in drugačnih namesto generalizacije (delitev na »dobre« in »slabe« pripadnike in pri-

³ Predstavljene rezultate smo pridobili v okviru projekta E-delovanje proti nasilju, v katerem so pod vodstvom Univerze v Firencah sodelovale partnerske organizacije iz sedmih evropskih držav, med njimi Mirovni inštitut. Projekt je finančno podprla Evropska komisija prek programa Daphne.

padnice manjšin) ter zagovarjanje diskriminacije s sklicevanjem na argumente reda in varnosti (»drugi« ogrožajo tradicionalno družino, vrednost nepremičnin, pitno vodo itd.) (Rener, 2008). Poleg tega smo vključili tudi besedila, ki so tematizirala Evropsko unijo, mlade, izobraževanje in medije, ki po programu NSi sodeč spadajo med ključna področja delovanja stranke. Večina besedil so uradne izjave za javnost, vključili smo tudi dele strankinega programa, govor predsednice in en komentar. Skupaj smo analizirali 15 tipkanih strani besedila in kot metodi analize uporabili kritično analizo okvirjanja in analizo diskurza (glej Pajnik, 2013).

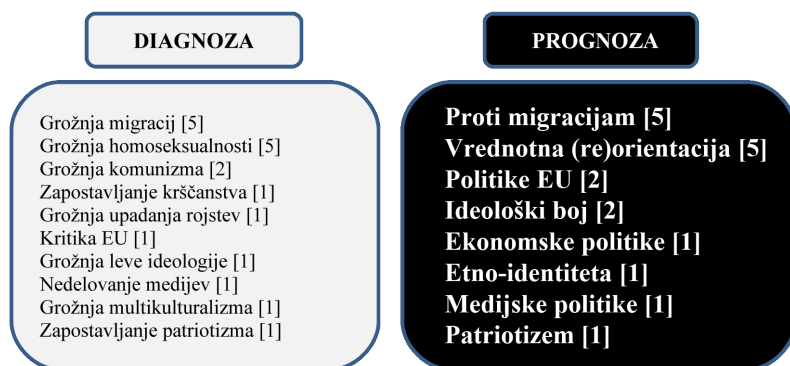
Pri predstavitvi rezultatov izhajamo iz strukture okvirov, ki smo jih identificirali v strankinih spletnih besedilih. Okvir lahko definiramo kot »organizacijski princip, ki preobraža fragmentarne ali naključne informacije v strukturiran in smiseln problem, ki implicitno ali eksplicitno vsebuje rešitve« (Verloo, 2005: 20). Okvirjanje problemov lahko poteka nenamerno ali nezavedno, nanj lahko vplivajo drugi močni diskurzi v posamezni politični entiteti ali družbi; avtorice in avtorji pa lahko probleme okvirjajo tudi strateško in zavestno in namenoma uporabljajo določen jezik in koncepte, da bi tako vplivali na javno razpravo ali proces odločanja (Bacchi, 2009). Izhajajoč iz teh definicij smo v vsakem besedilu določali po največ dva okvira na strani razkrivanja problemov (diagnoza) in prav tako na strani ponujanja rešitev (prognoza). Proces opomenjanja realnosti, ki smo ga zajeli z analizo okvirjanja, smo postavili v družbeni kontekst z analizo diskurza. Diskurz razumemo kot nabor idej, konceptov in kategorij, prek katerih akterji in akterke konstruirajo družbene in fizične fenomene in ki ga (re)producirajo prek nabora praks, ki jih je mogoče identificirati (Hajer, 2005: 300).

Od poustvarjanja groženj do drugačnega režima pravic za »druge«

V besedilih, ki sta jih Nova in Mlada Slovenija objavili na spletu, na strani diagnoze oz. identificiranih problemov dominirata dva okvira: grožnja migracij in grožnja homoseksualnosti, vsak od njiju se v bazi pojavi petkrat. Preostali okviri se združujejo v grozde okrog obeh dominantnih okvirov, kar pomeni, da v besedilih nastopajo skupaj z njima. Grožnja migracij je tematizirana skupaj z grožnjo upadanja rojstev, grožnjo multikulturalizma, kritiko politik Evropske unije in zapostavljanjem krščanskih vrednot. Z grožnjo homoseksualnosti pa se prepletajo grožnja leve ideologije in zapostavljanje patriotizma. Kot generični argument pri naslavljanju različnih družbenih problemov se pojavlja grožnja komunizma, prek katerega stranka napada politične nasprotnike in predlagane protidiskriminacijske zakone. Poustvarjanje groženj je v funkciji legitimizacije strankinih političnih ciljev, ki se na strani ponujenih rešitev stekajo v neenako obravnavo in diskriminacijo »drugih«. Okvir proti migracijam (pet primerov) zajema diskriminacijo izbrisanih, omejevanje migracij in podeljevanja državljanstev ter diskriminacijo in asimilacijo priseljencev in priseljenk. Z okvirom vrednotna reorientacija (pet) pa stranka zajema diskriminacijo gejev in lezbijk ter njihovih družin, kakor tudi nasprotovanje poučevanju o homoseksualnosti v šolah.

V diskurzu o migrantih in migracijah prepoznamo dva argumentacijska vzorca: migranti in migrantke so predstavljeni kot grožnja slovenski in evropski kulturni identiteti, demokraciji in pravnemu redu ter kot privilegirani in tisti, ki povzročajo nestrpnost in ksenofobijo. Homoseksualnost je najbolj vidno predstavljena kot grožnja družini in otrokom, v kontinuumu s protimigracijskim diskurzom, pa tudi narodu in državi. Stranka z grožnjami nagovarja predvsem »Slovence« in interese »ljudstva«, ki jih konstruira kot diametralno drugačne od interesov »drugih«. Zato je sporočila Nove Slovenije pogosto mogoče zaobjeti s paradigmo »najprej mi«, ki jo stranka implicitno širi prek sporočil, da zagovarja »naše interese«, »našo lokalno skupnost«, »našo domovino«, »naš narod«, »našo državo«, »naše družine« itd. Izrazit fokus na lastno skupnost pri tem kaže na zoženo razumevanje politike in položaja državljan in državljanke v globalnem svetu. Zagovarjanje diskriminacije tako v primeru migrantov in migrantk kot gejev in lezbijk temelji na nacionalističnem in nativističnem razumevanju

države in državljskih pravic in je podprto s sklicevanjem na zločine komunizma, krščanske vrednote in kulturo, Evropsko unijo in Angelo Merkel osebno, upadanje rojstev, kakor tudi na demokracijo in človekove pravice. Prav tako stranka predlaga krepitev nacionalne identitete in patriotizma (tudi) z zagovarjanjem reform medijev in javnega šolstva. Ta na prvi pogled konfuzna mešanica argumentov stranki omogoča, da na eni strani manjšinskim skupinam odreka človekove pravice, na drugi pa uživa ugled demokratične desne politične stranke. Takšno podobo stranka zavestno utrjuje s priseganjem na dialoškost in povezovalnost, kar člani in članice stranke na ravni gestikulacije in tona glasu po navadi tudi izražajo.

Slika 1: Identificirani okviri v diskurzu Nove Slovenije

Diskriminacija iz ljubezni do domovine in naroda

Za NSi so migranti in migrantke grožnja predvsem zato, ker naj se ne bi bili pripravljene integrirati v slovensko družbo oz. narod, kar stranka ob sklicevanju na znani govor Angele Merkel »*multi-kulti ist tot*« uporabi kot argument proti multikulturalizmu. Multikulturalizem je bil v zadnjih dveh desetletjih deležen tudi številnih znanstvenih kritik, pogosto prav zaradi slabega položaja migrantk in migrantov v zahodnih družbah (glej Pajnik, 2014). Toda odgovor Nove Slovenije prinaša še več izključevanja in diskriminacije, saj navaja vrsto etno-nacionalističnih pogojev, ki naj bi jih migranti in migrantke morali izpolniti, da bi lahko postali polno-pravni člani in članice »civilizirane skupnosti«.

Tujci, ki živijo v Sloveniji, morajo sprejeti in spoštovati slovensko kulturo, slovenski jezik in slovenske zakone. Ne smejo iskati in se izgovarjati zgolj na pravice, zavedati se morajo tudi dolžnosti do Slovenije. [...] In od tujcev v Sloveniji se pričakuje, da se naučijo govoriti slovenski jezik ter s tem pokažejo, da spoštujejo državo, v kateri živijo. V podmladku NSi podpiramo integracijo tujcev v Slovenijo in podeljevanje državljanstva, toda pod pogojem, da znajo slovensko, priznavajo našo ustavo in družbeno ureditev. In vsak tuji priseljenec, ki sprejme slovensko državljanstvo, je dolžan uporabljati slovenski jezik za uradno in drugo javno sporazumevanje. (Mlada Slovenija, 2010)

Medtem ko se protimigrantska retorika v citatu iz uradnega sporočila spretno giblje znotraj kulturnega rasizma, je eden od intervjuvancev pravico do državljanstva neposredno definiral skladno z »biološkim rasizmom«; bil je tudi edini, ki je imel zadržke do multietničnih porok, saj naj bi bilo boljše, če se »mešajo« ljudje, ki so si kulturno blizu. Takole je povedal:

Oseбно mislim, da bi moralo biti državljanstvo vezano na kri. Torej kdor je sin ali vnuk Slovenca, je Slovenec. To, da sem jaz rojen na ladji sredi Pacifika, a to pomeni, da sem Pacifičan? Sem Slovenec, ker sem po izgledu Slovenec, po navadah Slovenec. Mislim pač, da zemlja je pač zemlja in mi smo, kar smo, ne glede na to, kje se rodimo. (Politik NSi4)

NSi grožnjo migrantov in migrantk povezuje z napačnimi družinskimi politikami in politikami integracije. Migranti in migrantke tako pomenijo tudi demografsko grožnjo »evropski kulturi in demokratičnim vrednotam«, kot lahko beremo v enem od sporočil javnosti:

Novakova je izrazila nestrinjanje, da bi Evropa svoje demografske izzive reševala samo s priseljevalno politiko. Opozorila je, da »izkušnje kažejo, da večina priseljencev žal ne prevzame kulture in navad lokalnega okolja in se na splošno zelo težko ali pa sploh ne integrira v evropsko okolje. Če bo Evropa nadaljevala s takšno politiko, se mora zavedati, da se bo zato postopoma bistveno spremenila tudi evropska kultura in njene demokratične vrednote«. (Nova Slovenija, 2009a)

Diskurz, ki je osredinjen okrog ideje, da je enotno nacionalno telo ogroženo in ga je zato treba zaščititi, dodatno potrjuje okvirjanje Evropske unije kot zaščitnice nacionalnih in regionalnih identitet. Posledično naj se zavrnejo prošnje za članstvo tistim državam, ki jih stranka dojema kot preveč »kulturno oddaljene« (Turčija). V tem primeru je zanimiv argumentacijski obrat, da je v interesu »drugih«, da ostanejo izključeni:

Evropa ima poleg zemljepisnih tudi svoje zgodovinske in kulturne meje. [...] Ne podpisujemo članstva Turčije v EU, zavzemamo pa se za privilegirano partnerstvo. To omogoča dobro sodelovanje EZ in Turčije, hkrati pa zagotavlja ohranjanje kulturne identitete tako EZ kot tudi Turčiji. Ker je Turčija pomembna sosed, mora Evropska zveza pri sodelovanju s Turčijo to tudi upoštevati. (Nova Slovenija, 2009c)

V intervjujih so kot grožnjo člani in članice stranke poustvarjali tudi muslimane in ljudi z Bližnjega vzhoda ter jih na več mestih enačili z migranti, čeprav je njihov delež med migranti in migrantkami v Sloveniji majhen. Tako se je eden od predstavnikov stranke izrekel »za« gradnjo džamije v Ljubljani:

Jaz nimam absolutno ničesar proti muslimanom, sem za to, da lahko svoje verske dolžnosti opravljajo, sem pa proti, da bi kar naenkrat začela Slovenija drvet v smislu, zdaj bom zelo trdo pa tako rekel, šariatskega prava. (Politik NSi2)

Podobno kot migranti in migrantke obstoj naroda in države ogrožajo tudi geji in lezbijke, o čemer na primer priča kombinacija okvirov grožnja homoseksualnosti in zapostavljeni patriotizem. Družina je pri tem povsem jasno instrumentalizirana za širjenje nacionalizma.

Družina in otroci so prihodnost naroda. Brez nje ni delavcev, ni delodajalcev in ne potrošnikov, brez nje ni državljanov in ni naroda. Družina je naša prioriteta, ker ljubimo domovino in slovenski narod. (Nova Slovenija, 2009b)

V nasprotju s protimigracijskim diskurzom je protihomoseksualni diskurz veliko bolj jasno zasnovan na katoliškem konservativizmu. Stranka na primer svoje nasprotovanje Družinskemu

zakoniku, ki bi izenačil nekatere pravice heteroseksualnih in istospolnih parov, utemeljuje z argumentacijo, da homoseksualnost ni naravna. Tako pravi »zdrav razum«:

Za nas je nedopustno, da zakonodajalec želi izenačiti istospolno partnerstvo z zakonsko zvezo med možem in ženo, ki je edina lahko plodna in poraja nova življenja, ker naravno ne moreta biti enakovredni. Otrok tudi potrebuje zgled matere in očeta. To so nas učili stoletja vsi pedagogi in učitelji, to dokazuje življenje. Čeprav se način življenja res spreminja, pa lahko ugotovimo, da razpad družine ni sprememba na bolje, pač pa prinaša s seboj mnogo bolečin, zlomljenih oseb in nesrečnih otrok. Ali so to pridobitve nove družbe in napredka? (Nova Slovenija, 2009b)

Populistični diskurz pogosto vključuje tudi moralno diskvalifikacijo »drugega« s ciljem, da se vsaj na simbolni ravni »čistim ljudem« prizna večvrednost (Mudde, 2005). Kot vidimo, stranka nasprotovanje pravicam gejev in lezbijk utemeljuje s skrbjo za dobrobit otrok, družine in družbe. Moralna diskvalifikacija gejev in lezbijk je še posebej razvidna na strani prognoze, kjer stranka zavzemanje za diskriminacijo okvirja znotraj vrednotnega diskurza. Kar stoji nasproti grožnji homoseksualnosti, so vrednote družine, pravičnosti, resnicoljubnosti, solidarnosti in osamosvojitve. Če upoštevamo pojavljanje okvirov v parih, so kot nemoralni konstruirani tudi vsi, ki zagovarjajo pravice LGBT-oseb (in migrantk ter migrantov):

Mlada Slovenija – podmladek NSi podpira matično stranko pri prizadevanjih, da se predloga družinskega zakonika ne sprejme v obstoječi obliki, saj le-ta uničuje osnovno družbeno celico – družino. [...] Zbor za vrednote je odgovor tistim, ki rušijo osnovne človeške vrednote – poštenost, solidarnost, resnicoljubnost in tudi družino. Prav zaradi pomanjkanja teh vrednot je danes Slovenija v takšni krizi, iz katere nas, kot kaže, ta vlada ne bo izpeljala. (Mlada Slovenija, 2012)

Kaj imajo manjšine opraviti s komunisti?

Ob poustvarjanju »drugega« je za populistični diskurz NSi značilno tudi, da človekove pravice manjšin predstavlja kot »ideološka vprašanja« in jih instrumentalizira za aktualne strankarsko-politične boje. V enem od besedil je npr. Mlada Slovenija objavila zgodbo o družini dveh očetov v otroški reviji označila za »politično propagando«. Boj proti političnim nasprotnikom je v glavnem okvirjan kot boj proti komunizmu in zajema boj proti levici, liberalni ideologiji in multikulturalizmu, pri čemer posega po nacionalističnih argumentacijah:

Žalosti nas, da je danes tradicionalna družina talec ostrih in ozko usmerjenih liberalnih idej, ki nastajajo pod taktirko stranke LDS [...], stranke, ki želi porušiti vse vrednote in vso tradicijo, ki jo Slovenija in slovenski narod premore. Žalosti nas, da del slovenske politike, tudi podmladek LDS, ne pozna tistih vrednot, ki so potrebne za obstoj slovenskega naroda. Prevečkrat pozabljajo na osnovno vrednoto – osamosvojitve Slovenije! (Mlada Slovenija, 2012)

Nasprotovanje pravicam manjšin stranka pogosto predstavlja kot legalistično nasprotovanje slabemu zakonu, ki so ga predlagale leve vlade, s čimer zamegljuje dejstvo, da se dejansko zavzema za izključevanje in diskriminacijo:

V Novi Sloveniji pa bomo naredili vse, da ne bo veljal 6. člen novega zakona, po katerem bo morala RTVS poleg programa za Slovence v zamejstvu in po svetu ter za pripadnike italijanske, madžarske in romske skupnosti, vključevati tudi vsebine, namenjene predstavljanju družbenega položaja ter kulturnih in drugih dosežkov pripadnikov narodnih skupnosti republik nekdanje Jugoslavije. To je ustavno sporno in NSi bo vložila pobudo za oceno ustavnosti tega člena. Narodi nekdanje Jugoslavije niso narodna manjšina, zato ni primerno in potrebno, da se takšna zaveza vključi v zakon o RTVS. Ta dodatek je dokaz, da vlado navdaja nostalgija po nekdanji Jugoslaviji in komunističnih časih. Skrb zbujaajoče je tudi, da se pod to vlado nenehno povečuje vpliv nekaterih lobijev iz tujine, ki so blizu vladnim strankam, in tako le-ti korak za korakom prikrito osvajajo Slovenijo. (Nova Slovenija, 2010b)

Nacionalizem, ki mestoma prehaja v nativizem⁴ ter esencijalizem, torej ne pomeni le ideološke podstatí boja proti manjšinam, ampak tudi političnim nasprotnikom. Federico Victor Potočnik iz Mlade Slovenije argumentira, da je komunizem uničil »narodovo bistvo«, in poziva k izničenju komunizma tako, da »postanimo najboljše, kar kot narod lahko smo«.

Danes lahko sklepam, da smo še vsaj do druge svetovne vojne Slovenci bili pošteni ljudje. Zakaj so danes Slovenci v tujini drugačni od večine tistih v domovini? V tujini niso izkusili komunizma. [...] Dolga leta enoumja so pustila globoke posledice, ki se jih danes dodobra niti ne zavedamo. Globoko so posegli v narodovo bistvo in ga razkrojili, slovensko dušo pa stalili v kotlu »bratstva i jedinstva«, dokler ne bi od nje ostalo nič. (Nova Slovenija, 2013)

NSi leve stranke povezuje s komunistično diktaturo in zločini, storjenimi po 2. svetovni vojni, in si prizadeva za izenačeno obravnavo fašizma, nacizma in komunizma. Pri tem revizionističnem pogledu na zgodovino se opira tudi na Resolucijo Evropskega parlamenta z dne 2. aprila 2009 o evropski zavesti in totalitarizmu. Na presečiščih diskurza poustvarjanja »drugega« in protikomunističnega diskurza NSi samo sebe poustvarja kot branilko demokracije, leve stranke (oz. komuniste) pa enači z nacisti:

Mlada Slovenija – podmladek Nove Slovenije je zavezan demokraciji in svobodi, zaradi česar nenehno opozarja na zločine fašizma, nacizma in komunizma, treh totalitarnih režimov, ki so pohabili Evropo v dvajsetem stoletju. Vsi trije totalitarizmi se v svojem bistvu ne razlikujejo, zato so za zdravje demokracije izredno nevarna prizadevanja nekaterih, ki želijo omiliti ali namerno spregledati zločine slovenskega komunizma, ki je v slovenskem narodu pustil globoko rano. (Mlada Slovenija, 2009b)

Nekateri intervjuvanci in intervjuvanke so poudarjali, da Nova Slovenija temelji na ideologiji (krščanski demokraciji), v nasprotju z nekaterimi drugimi strankami, ki so nastale okrog posameznih oseb. Zanimivo ideološko umeščanje stranke je pri tem podal eden od poslancev, ki je krščansko demokracijo postavil na sredino, med socialno in liberalno demokracijo. Ne le diskurz, temveč tudi preostalo politično delovanje in povezovanje pa razkrivajo naklonjenost

⁴ O nativizmu priča tudi dogodek iz leta 2013. Ob imenovanju ministrice za Slovence v zamejstvu in po svetu, ki je pripadnica italijanske manjšine, je predsednica NSi Ljudmila Novak namreč dejala, da bi »... urad moral voditi nekdo, ki nosi slovenstvo v srcu in, ob vsem spoštovanju do tega, ne nekdo, ki se opredeljuje za pripadnika italijanske narodne skupnosti.« (STA, 2013)

skrajno desnim ideologijam in organizacijam. Aleš Hojs, eden najvidnejših članov NSi, je hkrati predsednik Združenja za vrednote osamosvojitve, ki je izdelalo priročnik za pouk domoljubja, v katerem je kot gradivo naveden tudi video »patriotskega« gibanja Tukaj je Slovenija, ki ob rokovski glasbi stilizira vojno za Slovenijo (Tukaj je Slovenija, 2009).

Populistična ekonomika človekovih pravic

Protimigrantski in protihomoseksualni diskurz stranka nenehno kombinira z deklarativnim zatrjevanjem, da je strpna in da spoštuje drugačnost in človekove pravice. »Ne gre za nestrpnost, ampak za domoljubje,« na primer zatrjuje strankin podmladek v članku o multikulturalizmu, ki migrante poustvarja kot grožnjo slovenskemu obstoju. V strankinem programu pa v poglavju »Tujci« beremo: »Spoštujemo pripadnike drugih narodov in narodnosti, ver, manjšin in ras ter obsojamo vsakršno obliko nestrpnosti.« (Nova Slovenija, 2009c)

Svojo vizijo človekovih pravic skuša stranka še posebej uveljavljati v šolstvu, kjer nasprotuje izobraževanju o diskriminaciji in se zavzema za več »patriotske vzgoje«, ki jo razume predvsem kot učenje o dogodkih slovenske osamosvojitve. Takšna stališča so v nasprotju z Ustavo, ki zagotavlja človekove pravice vsem, ne glede na osebne okoliščine. Leta 2010 je NSi nasprotovala delavnicam o homoseksualnosti v osnovnih šolah z argumenti, da omenjene vsebine nimajo nič opraviti z nastankom in osamosvojitvijo Slovenije in zato ne spadajo v predmet Državljska vzgoja in etika, v okviru katerega so bile obravnavane. Ljudmila Novak je pozvala, naj se delavnice prenehajo izvajati oz. da morajo starši privoliti v njihovo izvajanje. Tako je nasproti postavila obravnavanje diskriminacije in človekovih pravic v javni šoli ter pravico staršev do vzgoje svojih otrok. Diskurz o pravicah pa postane naravnost absurden, ko stranka v zvezi s tem napove, da se bo pridružila »tednu protesta za spoštovanje človekovih pravic v šoli« (Nova Slovenija, 2010a).

Priseganje na človekove pravice lahko pri NSi torej nedvomno označimo za populistično demagogijo. Še več, diskurz človekovih pravic je le še eno od orodij, s katerimi stranka poustvarja »druge« kot grožnjo. Stranka človekove pravice ekonomistično predstavlja kot redke resurse in namiguje, da manjšinske skupine ogrožajo pravice večine. »Različnost bogati, vendar ne na račun zmanjševanja pravic večinskega naroda in neupravičenih privilegijev manjšin.« (Nova Slovenija, 2009c)

Nativistično razumevanje (socialne) države se potrjuje skozi intervjuje, kjer eden od sogovornikov izraža skrb, da bi »preveč« pomoči migrantom in migrantkam lahko pri »avtohtonem prebivalstvu« zbudilo skrb. »Prišlekom dajejo pomoč, mi smo pa tukaj že stoletja, pa nam nobeden ne pomaga« (Politik NSi3). Še bolj neposreden je bil njegov strankarski kolega, ki je krivdo za slabši družbeni položaj pripisal socialni državi in migrantom in migrantkam samim:

Tudi sam sem videl, ko sem se seznanil za socialna stanovanja, da je večina teh proslcev – tukaj sem lahko krivičen – večina teh priimkov ni bilo slovenskih, pa tudi imen ni bilo slovenskih, ni bilo tako, da je Jože na íc ampak se vidi, da je nekdo, ki je verjetno prišel od nekeje drugje. [...] Vsa ta stanovanja stanejo veliko denarja in denar gre iz davkoplačevalskega denarja. In to je spet problem, ker jih mi ne spodbujamo, da bi bili oni zase produktivni. Kar mi delamo, je, da imej socialna stanovanja, imej socialno pomoč, imej vse, bodi tak. (Politik NSi4)

Slika 2: »V podmladku NSi spoštujemo istospolno usmerjenost, nikakor pa ne bomo privolili, da se izenači zveza istospolnih parov s heterospolnimi,« so zapisali v Mladi Sloveniji v enem od sporočil, ki so ga opremili s sliko, ki družine istospolnih parov prikazuje kot nevarnost (Mlada Slovenija, 2012).

Podobno je zagotavljanje enakih pravic gejem in lezbijkam predstavljeno kot poseg v pravice »tradicionalnih družin«. Družino, ki je zasnovana na zakonski zvezi moškega in ženske, ogrožajo tudi »privilegiran status« neporočenih staršev, kakor tudi enočlanskih družin. Skladno s tem so vsi, ki ne izpolnjujejo kriterijev »tradicionalne družine«, poustvarjani kot »drugi« in naj bodo zato deležni drugačnega režima pravic:

Ker menimo, da je urejen zakon najboljša podlaga za vsestransko varno življenje vseh članov družine, dajemo urejeni zakonski skupnosti prednost pri uveljavljanju olajšav za otroke. Samohranilstvo se mora reševati glede na dejansko stanje, ne pa z dopuščanjem špekulacij o večjih ugodnostih pri socialnih transferjih ali otroških dodatkih. Oba od staršev imata dolžnost skrbeti za svoje otroke, zato je treba bolje urediti obveznosti obeh pri vzgoji in skrbi za otroke, še posebno v primeru ločenega življenja staršev. (Nova Slovenija, 2009c)

Za migrantke in migrante, ki prihajajo v Slovenijo, so predstavniki in predstavnice NSi menili, da niso tako »kvalitetni« kot v preteklosti in so zato breme za socialno državo. Kot sami poudarjajo, je njihova prva skrb vračanje izseljencev v Slovenijo. Ekonomsko naj bi bilo za državo najbolje, če v Slovenijo migrirajo izobraženi ljudje ali pa če opravljajo dela, ki jih slovenski državljani in državljanke ne želijo. Populistična ekonomika človekovih pravic tako vključuje tudi ločevanje med dobrimi in slabimi predstavnicami in predstavniki manjšin, kakor kaže stališče enega od intervjuvancev o izbrisanih:

Tisti, ki ni verjel v našo državo in zato ni hotel nič sam storiti, sem jaz absolutno proti, da dobi kakršnokoli odškodnino in da mu država karkoli, v smislu denarja, da. Tisti, ki pa so bili krivično ali zaradi svojega neznanja, nezmožnosti, bolezni, karkoli, krivično oškodovani, da se jim je to zgodilo zaradi tega, pa sem za to, da jim država v nekem smisli da neko odškodnino. (Politik NSi2)

Z navidezno neideološkimi argumentacijami se stranka izogiba obtožbam o širjenju sovražnega govora ob hkratnem prizadevanju za ohranjanje statusa quo oz. diskriminacije manjšinskih skupin.

Takoj ko se boriš za enakost žensk, takoj s tem stavkom priznaš, da niso enake. In to je problem, ker so enake. Isto je z Romi. Morajo imeti enake pravice in dolžnosti kot preostali in preprosto je to to. (Politik NSi4)

Na tem mestu se srečata populistični diskurz in neoliberalni ekonomski program, ki ga je stranka uradno sprejela leta 2014. Stranka poudarja interese delavcev (»pošteno plačilo za pošteno delo«) in delodajalcev, medtem ko do socialne države vzpostavlja šovinistični odnos, socialno šibke pa poustvarja kot »druge«: »Smo sicer za socialno pravičnost, vendar razumemo socialo kot pomoč tistim, ki si ne morejo sami pomagati, tistim, ki so je potrebni, ne pa, da jo izkoriščajo.« (Političarka NSi1)

V času izvajanja intervjujev s predstavniki in predstavnicami stranke je v slovenski javnosti naraščala skrb, da bo v državi posredovala Trojka. Upoštevač izkušnje iz Grčije, Cipra, Portugalske in Irske je javnost temu v glavnem nasprotovala, nasprotno pa je Nova Slovenija tak scenarij pozdravljala, najverjetneje tudi zato, da bi oslabil »komunistične monopole« v državi. Tako je ena od intervjuvank dejala: »Ampak Evropa nam nič ne vsiljuje, pomoči, jo bomo sami zaprosili, potem bomo pa seveda morali tudi upoštevati navodila, kako ta denar vrniti.

Torej bomo morali narediti strukturne spremembe, sicer grozi propad države, in to se nam je že enkrat zgodilo.« (Političarka NSi1) Drug intervjuvanec pa je v zvezi s tem izražal skrb nad »evroskepticizmom« in »sovražnim odnosom do Evropske unije« (Politik NSi1). »Ekonomski populizem« Nove Slovenije tako prevzema meritokratska načela, po katerih so razlogi za revščino, ekonomsko in socialno izključenost stvar posameznika oz. posameznice, njegove oz. njene osebne motivacije, da se izkoplje iz slabega ekonomskega položaja in se dobro vključuje v uradne politike Evropske unije (Pajnik in Šori, 2014).

Sklep

Stranka Nova Slovenija navidezno evfemistično prisega na vrednote, družino in človekove pravice, da bi dosegla neposredno diskriminacijo migrantk, migrantov, gejev, lezbijk in vseh »drugih«. Da bi se izognila obtožbam o širjenju nestrpnosti in sovražnega govora, NSi boj proti pravicam »drugih« okvirja s politično sprejemljivimi argumentacijami in načini boja: legalistično z nasprotovanjem zakonom, ki bi odpravili diskriminacijo, ideološko z bojem proti komunizmu, ekonomistično s predstavljanjem pravic kot redkih resursov, ki se delijo med »nas« in »druge«, moralistično z izpostavljanjem lastnih vrednot ter tako, da demagoško prisega na človekove pravice in spoštovanje drugačnosti. Diskurz Nove Slovenije naturalizira družbeno konstruirane distinkcije ter namesto naslavljanja strukturnih razlogov ponuja nacionalistične, nativistične in esencialistične razlage neenakosti.

Analiza diskurza Nove Slovenije razkriva kombinirano rabo krščansko demokratske ideologije in skrajno desnega populizma. Tega potrjujejo referendumske oblike delovanja proti manjšinam, nativistično razumevanje države in državljanstva ter poustvarjanje antagonizmov med »ljudstvom« in »drugimi« na podlagi etničnosti, verske pripadnosti, spolne usmerjenosti in drugih osebnih okoliščin. V primeru Nove Slovenije se prek skrajno desnega populističnega diskurza v politike in vsakdanje življenje prenašajo tudi norme Rimskokatoliške cerkve, iz katerih izhaja krščanskodemokratska ideologija. Pod črto si NSi prizadeva za diskriminacijo oz. kaznovanje vseh, ki ne ustrezajo konstruktivnemu »ljudstvu« oz. za vzpostavljanje avtoritarnih odnosov v družbi. Ena bistvenih novosti populističnega duha časa tako je, da lahko volivci in volivke podpirajo skrajno desna stališča, ne da bi jim bilo treba voliti skrajno desne stranke (Kersbergen, 2008). S tem ko *mainstream* politične stranke zasedajo skrajno desne teme, tudi puščajo malo prostora za delovanje skrajno desnih strank (Mudde, 2014), kar vsaj deloma pojasni, zakaj v trenutni konstelaciji slovenskega parlamenta ni stranke, ki bi bila večinsko prepoznana kot skrajno desna. Obenem pa stroge delitve med skrajno desnimi in drugimi populističnimi strankami niso vedno koristne, ker relativizirajo skrajnosti in protidemokratski potencial v stališčih *mainstream* strank, kakršna je Nova Slovenija.

Literatura

- BACCHI, LEE CAROL (2009): The issue of intentionality in frame theory: the need for reflexive framing. V *The Discursive Politics of Gender Equality. Stretching, bending and policymaking*, E. Lombardo, P. Meier in M. Verloo (ur.), 19–35. New York, London: Routledge.
- BALE, TIM, CHRISTOFFER GREEN-PEDERSEN, ANDRÉ KROUWEL, KURT RICHARD LUTHER in NICK SITTER (2010): If You Can't Beat Them, Join Them? Explaining Social Democratic Responses to the Challenge from the Populist Radical Right in Western Europe. *Political Studies* 58(3): 410–426.
- BUZALKA, JURAJ (2008): Europeanisation and Post-Peasant Populism in Eastern Europe. *Europe-Asia Studies* 60(5): 757–771.
- HAJER, MARTEN (2005): Coalitions, Practices, and Meaning in Environmental Politics: From Acid Rain to BSE. V *Discourse Theory in European Politics: Identity, Policy and Governance*, D. Howarth in J. Torfing (ur.),

- 297–315. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- HALL, IAN in PERRAULT MAGALI (2000): The re-Austrianisation of Central Europe? Assessing the potential of the "New" far right after Haider. *Central Europe Review* 2(16). Dostopno na: <http://www.ce-review.org/00/16/essay16.html> (12. januar 2015).
- HANLEY, DAVID (2002): Christian Democracy and the Paradoxes of Europeanization: Flexibility, Competition and Collusion. *Party Politics* 8(4): 463–481.
- KERSBERGEN, KEES VAN (2008): The Christian Democratic Phoenix and Modern Unsecular Politics. *Party Politics* 14(3): 259–279.
- KUMAR, ANUP (2011): The Tea Party Movement: The Problem of Populism as a Discursive Political Practice. *Javnost – The Public* 18(4): 55–72.
- MAKOVICKY, NICOLETTE (2013): "Work pays". Slovak neoliberalism as "authoritarian populism". *Focaal – Journal of Global and Historical Anthropology* 67: 77–90.
- MUDDE, CAS (2004): The Populist Zeitgeist. *Government and Opposition* 39(4): 542–563.
- MUDDE, CAS (ur.) (2005): *Racist Extremism in Central and Eastern Europe*. Milton Part: Routledge.
- MUDDE, CAS (2007): *Populist radical right parties in Europe*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
- MUDDE, CAS (2014): Krajnja desnica na evropskih izborih 2014. godine: nešto novoga, mnogo staroga. *Političke analize* 5(18): 13–19.
- PAJNIK, MOJCA (2013): *Methodological Guidelines for Online Populism Research: Critical Frame Analysis and Connotation-Denotation Analysis of Populism*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- PAJNIK, MOJCA (2014): Multikulturalizem pro et contra: kritika liberalne perspektive in populistično-demagoške denunciacije. *Dve domovini: razprave o izseljenstvu*, 39: 19–30.
- PAJNIK, MOJCA in IZTOK ŠORI (2014): Ekonomski populizem: meritokracija za zaton države blaginje (prispevek na Slovenskem sociološkem srečanju 2014). V *Ekonomija in družba: zbornik povzetkov*, L. Vrečko in T. Kogovšek (ur.), 20–21. Ljubljana: Slovensko sociološko društvo.
- RENER, TANJA (2008): O življenju med filozofi in plemenskim govedom. *Narobe* 2(7): 24–25.
- SHIELDS, STUART (2007): From socialist Solidarity to neo-populist neoliberalisation? The paradoxes of Poland's post-communist transition. *Capital & Class*, 31(3): 159–178.
- STA (2013): *PS obsoja besede Ljudmile Novak glede Tine Komel*. Dostopno na: <http://www.sta.si/vest.php?id=1866120> (20. februar 2015).
- STANLEY, BEN (2008): The thin ideology of populism. *Journal of Political Ideologies* 13(1): 95–110.
- TUKAJ JE SLOVENIJA (2009): *Vojna za Slovenijo 1991 – Tukaj je Slovenija*. Dostopno na: <https://www.youtube.com/watch?v=oRnxPzF3Puc> (20. februar 2015).
- VERLOO, MIEKE (2005): Mainstreaming gender equality in Europe. A critical frame analysis. *The Greek Review of Social Research* 117 (B): 11–35.

Analizirana besedila

- MLADA SLOVENIJA (2009a): *Denar bolj potrebujejo študentje kot t. i. izbrisani, ki so izdali državo*. Dostopno na: <http://nsi.si/denar-bolj-potrebujejo-tudentje-kot-t-i-izbrisani-ki-so-izdali-dravo/> (12. oktober 2014).
- MLADA SLOVENIJA (2009b): *MSi: Če smo zavezani demokraciji, ne smemo zmanjševati zločinov fašizma, nacizma in komunizma*. Dostopno na: <http://www.nsi.si/msi-ce-smo-zavezani-demokraciji-ne-smemo-zmanjevati-zlocinov-faizma-nacizma-in-komunizma.html> (12. oktober 2014).
- MLADA SLOVENIJA (2010): *Resnica iz Potsdama – Multikulturalnost propadla tudi v Sloveniji?* Dostopno na: <http://nsi.si/resnica-iz-potsdama-multikulturalnost-propadla-tudi-v-sloveniji.html> (12. oktober 2014).
- MLADA SLOVENIJA (2012): *V MLD imajo bujno domišljijo*. Dostopno na: <http://www.mladaslovenija.si/v-ml-d-imajo-bujno-domi%C3%85%C2%A1ljijo.html> (12. oktober 2014).
- MLADA SLOVENIJA (2013): *Zagovorniki družinskega zakonika pritlehno izrabili otroško revijo*. Dostopno na: <http://www.mladaslovenija.si/zagovorniki-dru%C3%85%C2%BEinskega-zakonika-pritlehno-izrabili-otro%C3%85%C2%A1ko-revijo.html> (12. oktober 2014).

- NOVA SLOVENIJA (2009a): »Družina« naš skupni in prioritetni projekt. Dostopno na: <http://www.nsi.si/druina-na-skupni-in-prioritetni-projekt.html> (12. oktober 2014).
- NOVA SLOVENIJA (2009b): Kongresni govor predsednice stranke NSi Ljudmile Novak. Dostopno na: http://www.nsi.si/print.html&p_docid=2220 (12. oktober 2014).
- NOVA SLOVENIJA (2009c): Temeljni program. Blizu ljudem. Dostopno na: <http://www.nsi.si/assets/files/Temeljniiprogram%20Blizuljudem.pdf> (12. oktober 2014).
- NOVA SLOVENIJA (2010a): V NSi zaskrbljeni zaradi spornih delavnic AIS in Društva Legebitra v šolah. Dostopno na: http://nsi.si/print.html&p_docid=4626 (12. oktober 2014).
- NOVA SLOVENIJA (2010b): Predlog zakona o RTV je neustrezen in ustavno sporen. Dostopno na: http://www.nsi.si/print.html&p_docid=3660 (12. oktober 2014).
- NOVA SLOVENIJA (2013): Bodimo sprememba, ki jo želimo videti. Dostopno na: <http://www.nsi.si/bodimo-sprememba-ki-jo-zelimo-videti.html> (12. oktober 2014).